

An analysis of the future development of the Makran region with a view on trends

Rahim Sarvar ¹ and Mohammad Ali Khaliji ²

1- Department of Geography and Urban Planning, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
2- Department of Urban Planning, Ahvaz Branch, Islamic Azad University, Ahvaz, Iran

ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Article type: Research Article</p> <p>Received: 2025/01/11</p> <p>Accepted: 2025/02/18</p> <p>pp: 69- 85</p> <p>Keywords: Development; Regional Development; future research; Makran.</p>	<p>Cities, as centers of wealth, energy, and technology accumulation, play a key role in the process of sustainable development. Since cities are the focal points of economic, cultural, and social activities, proper planning and optimal use of resources can lead to sustainable growth and enhance the quality of life at the national level. In this regard, development strategies for cities should be designed in a way that aligns with both today's needs and future visions. The goal of regional development strategy is to improve the economic, social, cultural, and environmental conditions of various regions within a country. This strategy is designed to reduce regional disparities, improve living conditions in less developed areas, and optimize the use of local resources and competitive advantages of different regions. The objective of this research is an analytical study of the future of regional development in Makran. The research method, in terms of purpose, is applied, and in terms of type, is descriptive-analytical, based on future studies models with documentary and survey synthesis. The future of regional development in Makran can fall into three scenarios, depending on how resources are managed, governance, and cooperation between different sectors. Optimistic scenarios can lead to sustainable growth and development in the region, but in intermediate and pessimistic scenarios, serious challenges may slow down or even halt the development process. To achieve a positive and sustainable future, attention to integrated governance, investment in infrastructure, and effective management of natural resources is of great importance.</p>

	<p>Citation: Sarvar, R., & Khaliji, M. A. (2025). An analysis of the future development of the Makran region with a view on trends. <i>Journal of Geography and Regional Future Studies</i>, 2(4), 69- 85.</p> <p> © The Author(s).</p> <p>Publisher: Urmia University.</p> <p>DOI: https://doi.org/10.30466/grfs.2025.55890.1084</p> <p>DOR: https://dorl.net/dor/20.1001.1.2981118.1403.2.4.5.2</p>
---	--

¹ **Corresponding author:** Mohammad Ali Khaliji, **Email:** ma.khaliji@srbiau.ac.ir, **Tell:** +989124047916

Extended Abstract

Introduction

Since the 1990s, Regional Development Strategies have become widely adopted, particularly in European Union member states and other emerging economic regions. Recognizing this policy and planning model can be considered a small step but a new path for discussing experience and action in regional planning. The research problem stems from the observation that the Makran region is confronted with a confluence of infrastructural deficits, educational shortcomings, poverty, and inequality. The distance from the center can be considered another factor contributing to the underdevelopment of the Makran region. This geographical remoteness from the country's center translates to isolation from political, administrative, judicial, and executive decision-making centers. Furthermore, the limited internal awareness regarding development initiatives has exacerbated this issue. One of the most significant challenges in the development of the Makran coast is the complex bureaucracy and overlapping responsibilities among various agencies and organizations. Each ministry and government institution has specific responsibilities in this regard, but weak coordination and a lack of accountability lead to inefficiencies and delays in the decision-making and implementation processes of projects. Another contributing factor to these failures is the lack of empowerment of responsible organizations and the insufficient delegation of authority needed for effective project management. Some of these organizations may even lack the technical capacity or financial resources required to execute programs, leading to internal opposition and delays in project progress. The central question is the identification and analysis of regional development in Makran.

Methodology

This research employs a developmental methodology, characterized by its objective to construct a conceptual model for sustainable regional development within the Makran region. Furthermore, the study adopts an exploratory approach to elucidate the complex dynamics inherent in this development context. A mixed-methods design, integrating both qualitative and quantitative data, is utilized. Data collection instruments included questionnaires, cross-impact analysis techniques, and software-assisted structural analysis (Micomac). Subsequently, a pairwise comparison methodology was implemented via a questionnaire, facilitating the systematic assessment of inter-variable relationships

Results and discussion

In this research, the two-stage Delphi method has been used to identify the primary variables affecting the sustainable development of the Makran region after studying the upstream documents in different areas. For this purpose, 30 provincial experts in regional and urban planning and development were used. After selecting the experts, the questionnaire was prepared in the first round and sent to the experts; then the second questionnaire was sent by analyzing the answers taken in the first round and the revisions made, and finally, through the analysis of data from the second round, thirty-six variables, categorized into eight domains, were identified as initial factors influencing the sustainable regional development of Makran. The future of regional development in Makran could unfold in one of three scenarios, depending on how resources are managed, governance is implemented, and collaboration among various sectors is fostered. Optimistic scenarios may lead to sustainable growth and development in the region. However, in intermediate or pessimistic scenarios, significant challenges could slow down or even halt the development process. To achieve a positive and sustainable future, it is crucial to focus on integrated governance, investment in infrastructure, and effective management of natural resources. Therefore, according to the obtained results, this group has envisioned a suitable situation for the future development of the Makran region, and if the group of desirable scenarios is realized, we will witness the achievement of comprehensive and all-round development in the region.

Conclusion

Although Makran may seem like a deprived area with no attraction or historical background at first glance, the fact is that this area has an ancient history and is located on the best ocean coast of the country. Makran coasts have great value and importance from the point of view of geopolitical, geoeconomic, and geostrategic capabilities and functions. With its geopolitical location, this region has potentially diverse economic, commercial, transit, industrial, agricultural, and defense capacities, and most importantly, due to the accessibility of regional and international communications, it has power generation functions in the country. From a geopolitical point of view, the proximity of the coasts of Makran to Pakistan and Afghanistan, the communication capacities of these coasts to the Indian Ocean, and the possibility of connecting the countries of Central Asia to the open seas have

provided a suitable platform for the expansion of regional and international interactions.

What can be understood from the dispersion of the variables affecting the development of Makran is the instability of the system, because most of the variables are scattered around the diagonal axis of the matrix, and except for a few limited factors influencing the system, the rest of the variables have a relatively similar situation to each other. According to the unstable distribution of variables affecting the development of Makran, 4 categories of variables (bimodal variables, influencing variables, regulatory variables, independent

variables, and dependent variables) can be identified.

Declarations

Funding: There is no funding support.

Authors' Contribution: The authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest: The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments: We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تحلیلی بر آینده توسعه منطقه‌ای مکران با نگاهی به روندها

رحیم سرور^۱ و محمدعلی خلیجی^۲

۱- استاد گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۲- استادیار گروه شهرسازی، واحد اهواز، دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

دریافت:

۱۴۰۳/۱۰/۲۲

پذیرش:

۱۴۰۳/۱۱/۳۰

صص:

۶۹-۸۵

واژگان کلیدی:

توسعه،

توسعه منطقه‌ای،

آینده‌پژوهی،

مکران.

چکیده

شهرها به‌عنوان مراکز انباشت ثروت، انرژی و فناوری، نقش کلیدی در فرآیند توسعه پایدار ایفا می‌کنند. از آنجایی که شهرها محل تمرکز فعالیت‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی هستند، برنامه‌ریزی صحیح و استفاده بهینه از منابع می‌تواند موجب رشد پایدار و ارتقای کیفیت زندگی در سطح ملی شود. در این راستا، راهبردهای توسعه‌ای برای شهرها باید به‌گونه‌ای طراحی شوند که هم با نیازهای امروز و هم با چشم‌انداز آینده هماهنگ باشند. هدف راهبرد توسعه منطقه‌ای ارتقاء وضعیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی مناطق مختلف یک کشور است. این راهبرد به‌منظور کاهش تفاوت‌های منطقه‌ای، بهبود شرایط زندگی در مناطق کمتر توسعه‌یافته و استفاده بهینه از منابع محلی و مزیت‌های رقابتی مناطق مختلف طراحی می‌شود. هدف تحقیق تحلیلی بر آینده توسعه منطقه‌ای مکران است. روش تحقیق از نظر هدف کاربردی و به لحاظ نوع آن توصیفی - تحلیلی و بر اساس مدل‌های آینده‌پژوهی با سنتز اسنادی و پیمایشی انجام یافته است. آینده توسعه منطقه‌ای مکران می‌تواند بسته به نحوه مدیریت منابع، حکمرانی و همکاری بین بخش‌های مختلف، در سه سناریو قرار گیرد. سناریوهای خوش‌بینانه می‌توانند منجر به رشد و توسعه پایدار در منطقه شوند، اما در سناریوهای بینابین و بدبینانه، چالش‌های جدی ممکن است فرآیند توسعه را کند یا حتی متوقف کنند. برای دستیابی به آینده‌ای مثبت و پایدار، توجه به حکمرانی یکپارچه، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و مدیریت مؤثر منابع طبیعی از اهمیت بالایی برخوردار است.

استناد: سرور، رحیم؛ و خلیجی، محمدعلی. (۱۴۰۳). تحلیلی بر آینده توسعه منطقه‌ای مکران با نگاهی به روندها. فصلنامه جغرافیا و آینده‌پژوهی منطقه‌ای، ۲(۴)، ۶۹-۸۵.

ناشر: دانشگاه ارومیه.

DOI: <https://doi.org/10.30466/grfs.2025.55890.1084>

DOR: <https://dorl.net/dor/20.1001.1.2981118.1403.2.4.5.2>

مقدمه

شهرها به‌عنوان مراکز انباشت ثروت، انرژی و فناوری، نقش کلیدی در فرآیند توسعه پایدار ایفا می‌کنند. از آنجایی که شهرها محل تمرکز فعالیت‌های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی هستند، برنامه‌ریزی صحیح و استفاده بهینه از منابع می‌تواند موجب رشد پایدار و ارتقای کیفیت زندگی در سطح ملی شود. در این راستا، راهبردهای توسعه‌ای برای شهرها باید به‌گونه‌ای طراحی شوند که هم با نیازهای امروز و هم با چشم‌انداز آینده هماهنگ باشند (Mousavi et al, 2015:18). برای این منظور، استراتژی توسعه منطقه‌ای (RDS) استراتژی توسعه منطقه‌ای به مجموعه‌ای از برنامه‌ها و سیاست‌ها اطلاق می‌شود که هدف آن ارتقاء وضعیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی مناطق مختلف یک کشور است. این استراتژی به‌منظور کاهش تفاوت‌های منطقه‌ای، بهبود شرایط زندگی در مناطق کمتر توسعه‌یافته و استفاده بهینه از منابع محلی و مزیت‌های رقابتی مناطق مختلف طراحی می‌شود (Danson, Halkier, & Cameron, 2024:14). روند جهانی شدن اقتصادی و رقابت‌های فزاینده بین دولت‌ها و دولت-مناطق (یعنی مناطق خودمختار یا نواحی با قدرت اجرایی ویژه) موجب شده است که مسائل توسعه منطقه‌ای به‌مراتب پیچیده‌تر و چالش‌برانگیزتر شوند. کینچی اومای، اقتصاددان و پژوهشگر ژاپنی، به‌درستی اشاره کرده است که در چنین شرایطی، نیاز به ثبات توسعه منطقه‌ای بیش‌ازپیش احساس می‌شود؛ بنابراین در واقع، مفهوم نومنطقه‌گرایی^۱ در پاسخ به تغییرات جهانی و تحولات اقتصادی و سیاسی در دهه‌های اخیر به شکل گسترده‌ای در نظام‌های برنامه‌ریزی و توسعه به کار گرفته شده است. نومنطقه‌گرایی فراتر از منطقه‌گرایی سنتی است و شامل رویکردهایی است که به دنبال ادغام و هماهنگی میان نواحی مختلف، حتی فراتر از مرزهای ملی و در سطوح فراملی، می‌باشد (Diemer et al, 2022:489). استراتژی توسعه منطقه‌ای می‌تواند مناطق مختلف را به‌طور هماهنگ و مؤثر به هم پیوند دهد، نشان‌دهنده اهمیت و ضرورت تداوم در این استراتژی است. در واقع، توسعه منطقه‌ای به‌عنوان یک فرآیند پویا و در حال تحول به‌گونه‌ای طراحی می‌شود که هر منطقه یا ناحیه نقش خاص خود را ایفا کند و درعین‌حال مکمل سایر نواحی باشد. این رویکرد باعث می‌شود که مناطق نه‌تنها به‌طور فردی توسعه یابند، بلکه از طریق همکاری‌های متقابل، نقاط ضعف یکدیگر را پوشش دهند و در نهایت به توسعه پایدار و یکپارچه در سطح کشور یا حتی فراتر از آن، در سطح جهانی دست یابند (MacKinnon et al., 2021:39). در واقع، یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های استراتژی توسعه منطقه‌ای این است که در کنار تلاش برای توسعه متوازن و پایدار، به برهم زدن تمرکزگرایی و جایگزینی آن با تمرکززدایی می‌پردازد. تمرکززدایی به‌عنوان یک راهبرد کلیدی در توسعه پایدار، فرصتی برای توزیع بهتر منابع، تقویت تصمیم‌گیری در سطوح محلی و پاسخگویی سریع‌تر به مشکلات و نیازهای خاص هر منطقه فراهم می‌کند (Grillitsch & Sotarauta, 2020). توسعه متوازن در سطح ملی یکی از پیش‌نیازهای دستیابی به اهداف توسعه پایدار است (Nilsen, Grillitsch, & Hauge, 2022: 750-Deng et al, 2022: 5-Zarabi et al., 2009-Zakerian et al., 2014).

مسئله تحقیق، یکی از بزرگ‌ترین مشکلاتی که از سیستم‌های مدیریت متمرکز ناشی می‌شود، ایجاد بوروکراسی پیچیده و ناکارآمد است. در چنین سیستمی، تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌ها به‌صورت متمرکز در سطح ملی انجام می‌شود و این باعث می‌شود که بسیاری از مسائل و نیازهای خاص مناطق نادیده گرفته شوند یا به‌طور نامناسب پاسخ داده شود. این نوع بوروکراسی معمولاً به‌کندی پاسخ می‌دهد، زیرا همه مسائل باید از طریق فرآیندهای اداری پیچیده در سطح مرکزی پردازش شوند و همین امر موجب کاهش کارایی و افزایش هزینه‌ها می‌شود. این عدم تعادل منطقه‌ای ناشی از نبود یک نظام تقسیمات اداری منطقی و منسجم است که بتواند نیازهای خاص هر منطقه را شناسایی کند و به آن‌ها پاسخ دهد. در چنین شرایطی، نظام اداری بیشتر بر روی مناطق مرکزی تمرکز دارد و مناطق دیگر از برنامه‌ها و سیاست‌های توسعه‌ای به‌طور کامل بهره‌مند نمی‌شوند.

یکی از بزرگ‌ترین مشکلات در توسعه سواحل مکران، بوروکراسی پیچیده و موازی کاری میان دستگاه‌ها و سازمان‌های مختلف است. هر کدام از وزارتخانه‌ها و نهادهای دولتی مسئولیت‌هایی را در این زمینه دارند، اما هماهنگی ضعیف و مسئولیت‌گریزی‌ها منجر به تداخل و کندی در فرآیند تصمیم‌گیری و اجرایی پروژه‌ها می‌شود. عدم توانمندسازی سازمان‌های مسئول و تخصیص اختیارات کافی به آن‌ها برای مدیریت درست پروژه‌ها، یکی دیگر از دلایل ناکامی است. برخی از این سازمان‌ها ممکن است حتی توان فنی یا منابع مالی لازم برای اجرای برنامه‌ها را نداشته باشند و همین باعث ایجاد مخالفت‌های داخلی و تأخیر در پیشرفت پروژه‌ها می‌شود. پرسش اصلی شناسایی و تحلیل توسعه منطقه‌ای مکران می‌باشد.

^۱ Neo-regionalism

پیشینه و مبانی نظری پژوهش

ارزیابی وضعیت مناطق بر اساس شاخص‌های توسعه یکی از مهم‌ترین معیارها در برنامه‌ریزی منطقه‌ای است که به شناسایی و تحلیل نابرابری‌ها کمک می‌کند. این شاخص‌ها شامل جنبه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی هستند که می‌توانند به درک عمیق‌تری از تفاوت‌ها و مشکلات موجود در مناطق مختلف یک کشور یا منطقه جغرافیایی کمک کنند. برای مثال تولید ناخالص داخلی و درآمد سرانه از شاخص‌های اقتصادی اصلی هستند که میزان توان اقتصادی یک منطقه را نشان می‌دهند. در بسیاری از موارد، مناطقی که درآمد سرانه پایین‌تری دارند، از نظر اقتصادی محروم‌تر بوده و نیاز به توجه بیشتر دارند. ارزیابی نابرابری‌ها و وضعیت توسعه در مناطق مختلف با استفاده از شاخص‌های توسعه یکی از ابزارهای اصلی در برنامه‌ریزی منطقه‌ای است که می‌تواند به شناسایی مشکلات، تخصیص بهینه منابع و اتخاذ تصمیمات مؤثر در راستای توسعه پایدار و کاهش نابرابری‌ها کمک کند (Chehabeddine & Tvaronavičienė, 2020:41).

دم توازن اقتصادی و اجتماعی می‌تواند پیامدهای گسترده‌ای داشته باشد که به‌ویژه در قالب مشکلات اقتصادی، نابرابری‌های اجتماعی و مهاجرت‌های اجباری و قطبی‌شده خود را نشان می‌دهد. این وضعیت، علاوه بر ایجاد چالش‌های انسانی و اجتماعی، فشارهای سیاسی شدیدی را نیز به دنبال دارد که معمولاً با تلاش‌های سیاسی برای کاهش نابرابری‌ها همراه می‌شود.

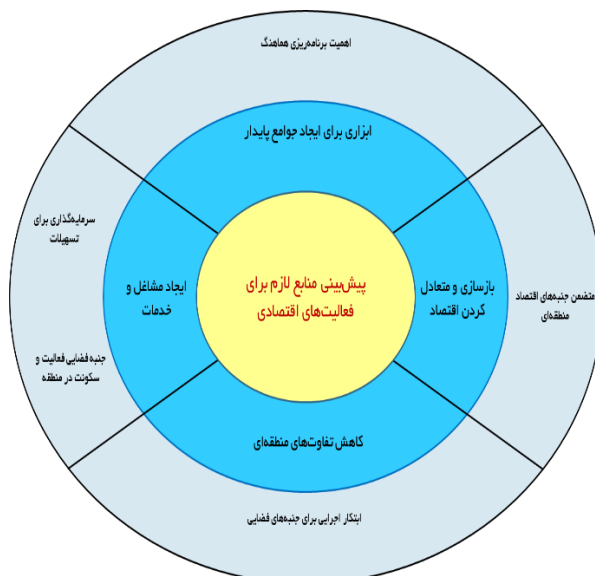
در این زمینه، «توسعه» به عنوان یک پروژه جهانی، اساساً به معنای اصلاحات ساختاری در عرصه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی است که هدف آن بهبود شرایط زندگی انسان‌هاست. این فرآیند، معمولاً تدریجی است و در پی ارتقای کیفیت زندگی و ایجاد فرصت‌های برابر برای همه افراد جامعه می‌باشد. استانداردهای بانک جهانی برای توسعه معمولاً بر اساس معیارهای اقتصادی، اجتماعی و محیطی طراحی می‌شود که هدف آن ارتقای بهره‌وری اقتصادی و کاهش فقر است (Sergi, 2019:63). هدف اصلی توسعه، کاهش نابرابری‌ها و ایجاد تعادل بین رشد اقتصادی و عدالت اجتماعی است. برای اینکه توسعه پایدار باشد، باید علاوه بر افزایش تولید و درآمد، به پیشرفت‌های اجتماعی مانند بهبود شرایط آموزشی، بهداشتی و رفاهی نیز توجه شود. در این راستا، توسعه نه تنها به معنای رشد اقتصادی بلکه بهبود کیفیت زندگی و دسترسی برابر به منابع و فرصت‌ها برای همه افراد جامعه است. همچنین، همان‌طور که اشاره کردید، مفهوم توسعه در ادبیات اقتصادی به‌طور گسترده‌ای مورد بحث قرار گرفته است، اما هنوز یک تعریف واحد و مورد توافق جهانی وجود ندارد. این به دلیل پیچیدگی‌ها و ابعاد مختلف توسعه است که شامل فاکتورهای اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی می‌شود. علاوه بر این، هر کشوری یا منطقه ممکن است به دلیل شرایط خاص خود، نیاز به رویکرد متفاوتی در توسعه داشته باشد، که این امر به تنوع تعاریف و برداشتها از توسعه منجر شده است؛ بنابراین، توسعه را می‌توان به عنوان یک فرآیند چندبعدی و دینامیک در نظر گرفت که نه تنها به رشد اقتصادی اشاره دارد، بلکه تأکید بر ارتقای کیفیت زندگی، ایجاد فرصت‌های برابر و کاهش نابرابری‌ها دارد (Hansen, 2021:1036).

تنوع توسعه یکی از ویژگی‌های برجسته فرآیندهای توسعه در قرن بیست و یکم است. این تنوع نه تنها در ابعاد اقتصادی بلکه در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و حتی محیط‌زیستی نیز خود را نشان می‌دهد. توسعه منطقه‌ای به‌ویژه در این زمینه اهمیت زیادی دارد چرا که به شکوفایی ظرفیت‌های بومی و محلی کمک می‌کند و در عین حال به تقویت هویت فرهنگی و اجتماعی هر منطقه نیز پرداخته می‌شود.

برنامه‌ریزی توسعه منطقه‌ای شامل شناسایی و بهره‌برداری از پتانسیل‌های مختلف یک منطقه است؛ این می‌تواند شامل منابع طبیعی، نیروی کار، زیرساخت‌ها و ویژگی‌های خاص فرهنگی و اجتماعی باشد. هدف اصلی در این نوع برنامه‌ریزی، ایجاد تعادل و هم‌افزایی میان شهرها و روستاها و همچنین تأمین رشد و توسعه برای تمام مناطق یک کشور است. به همین دلیل، توسعه منطقه‌ای می‌تواند به ارتقاء یکپارچگی اجتماعی و اقتصادی، کاهش نابرابری‌ها و ارتقاء کیفیت زندگی در سطح ملی و بین‌المللی کمک کند. این رویکرد به‌ویژه در زمینه‌هایی مانند کاهش شکاف‌های منطقه‌ای، ایجاد فرصت‌های شغلی و افزایش سطح رفاه عمومی اهمیت زیادی دارد. همچنین، در دنیای امروز که اقتصادهای جهانی با یکدیگر در تعامل هستند، فهم و بهره‌برداری صحیح از ظرفیت‌های منطقه‌ای می‌تواند موجب تقویت موقعیت‌های رقابتی و شکوفایی بیشتر در سطح بین‌المللی شود (Zeibote et al, 2019:41-Zheng et al., 2019:24).

طرح استراتژی نامتعادل توسعه منطقه‌ای به‌طور معمول به رویکردی اشاره دارد که در آن تأکید اصلی بر تمرکز منابع و تلاش‌های توسعه در برخی مناطق خاص است، به‌جای توزیع یکنواخت این منابع در سراسر یک کشور یا ناحیه (Kayednejad et al, 2021:6). این استراتژی می‌تواند به‌ویژه در مواردی که برخی از مناطق از پتانسیل‌های بیشتری برای رشد و توسعه برخوردار هستند، مورد استفاده قرار گیرد. استراتژی نامتعادل توسعه منطقه‌ای می‌تواند در مواقعی که برخی مناطق از مزایای خاصی برخوردار هستند، کارآمد باشد (Bazazzadeh, Dadashpoor, & Motavaf, 2014:82)، اما برای جلوگیری از پیامدهای منفی مانند افزایش نابرابری‌ها و محرومیت، باید به‌طور هم‌زمان برنامه‌هایی برای

توسعه مناطق کم‌برخوردار نیز در نظر گرفته شود. برای تحقق توسعه پایدار و همگانی، ممکن است نیاز باشد تا استراتژی‌های متعادل‌تری نیز در کنار این رویکرد به کار گرفته شود (Kayednejad et al, 2022:183).

شکل ۱- چارچوب توسعه منطقه‌ای

(منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳)

اختلافات سطحی میان روستاها، شهرها، مناطق و حتی کشورهای مختلف، به‌ویژه در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و کالبدی، چالش‌های بزرگی را در مسیر توسعه ایجاد می‌کند. این تفاوت‌ها معمولاً منجر به نابرابری‌هایی می‌شوند که می‌تواند بر کیفیت زندگی افراد و فرصت‌های برابر در جوامع مختلف تأثیر منفی بگذارد. از این رو، رسیدن به یک حداقل قابل قبول از نظر اقتصادی، اجتماعی و کالبدی، نیازمند برنامه‌ریزی دقیق و استراتژیک در سطح منطقه‌ای و ملی است (Mousavi et al, 2017:51). از طرفی برنامه‌ریزی منطقه‌ای تسهیل هماهنگی میان سطوح محلی و ملی: برنامه‌ریزی محلی بیشتر به مسائل خاص و نیازهای فوری مناطق کوچک‌تر یا روستاها توجه دارد، درحالی‌که برنامه‌ریزی ملی بر اهداف کلی و استراتژیک در سطح کشور تمرکز دارد. برنامه‌ریزی منطقه‌ای می‌تواند پل ارتباطی بین این دو سطح باشد و با تنظیم توزیع منابع و استراتژی‌های توسعه، از هم‌راستایی اهداف محلی و ملی اطمینان حاصل کند (Barati et al, 2018:203).

برنامه‌ریزی منطقه‌ای در بسیاری از کشورها هنوز به‌عنوان یک مفهوم نسبتاً جدید در نظر گرفته می‌شود و در مقایسه با برنامه‌ریزی ملی و محلی، عمر کمتری دارد. این مسئله باعث می‌شود که چارچوب‌های موجود برای توسعه منطقه‌ای هنوز در مراحل ابتدایی باشند و نتوانند به‌طور کامل با چالش‌های پیچیده و متنوع مناطق مختلف سازگار شوند. بسیاری از نظریه‌ها و رویکردهای برنامه‌ریزی منطقه‌ای به‌ویژه در مراحل ابتدایی خود، فاقد جامعیت و فراگیری لازم برای پاسخگویی به نیازهای واقعی و آرمان‌های اجتماعی بوده‌اند. این نظریه‌ها اغلب بر روی جنبه‌های خاصی از توسعه، مانند رشد اقتصادی یا زیرساخت‌ها، تمرکز کرده‌اند (Modiri et al, 2013:138)؛ و توجه کمتری به ابعاد اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی داشته‌اند بسیاری از برنامه‌های توسعه منطقه‌ای نمی‌توانند به‌طور کامل مسائل اجتماعی و فرهنگی خاص هر منطقه را در نظر بگیرند. درحالی‌که بهره‌برداری از منابع طبیعی و نیروی انسانی می‌تواند به رشد اقتصادی کمک کند (Amini et al, 2022)، نادیده گرفتن ابعاد فرهنگی و اجتماعی می‌تواند موجب بروز مشکلاتی مانند نارضایتی‌های اجتماعی، مهاجرت‌های ناخواسته و حتی بحران‌های اجتماعی گردد. به دلیل محدودیت منابع، بسیاری از برنامه‌ها نتوانسته‌اند به‌طور هم‌زمان به تمام جنبه‌های توسعه، از جمله بهبود کیفیت زندگی، کاهش نابرابری‌ها و تقویت زیرساخت‌ها، توجه کنند. این کمبود منابع ممکن است مانع از اجرای موفق برنامه‌های توسعه منطقه‌ای در مقیاس بزرگ شود (Panahi et al, 2023:214).

آینده‌پژوهی و نقش آن در سیاست‌گذاری

آینده‌پژوهی مجموعه‌ای از روش‌ها و ابزارهایی است که امکان تحلیل روندها، شناسایی عدم قطعیت‌ها و طراحی سناریوهای مختلف را فراهم می‌کند. در سیاست‌گذاری توسعه منطقه‌ای، آینده‌پژوهی به سیاست‌گذاران این امکان را می‌دهد که: روندهای کلیدی (مانند رشد جمعیت، تغییرات اقلیمی، نوآوری‌های فناورانه) را شناسایی کنند.

سناریوهای مختلف برای آینده منطقه را ترسیم کرده و تأثیرات هر کدام را بررسی کنند. سیاست‌های انعطاف‌پذیر و تطبیق‌پذیر تدوین کنند که در برابر تغییرات آینده مقاوم باشند. سیاست‌گذاری مبتنی بر آینده‌پژوهی می‌تواند توسعه منطقه‌ای را از حالت واکنشی به رویکردی پیش‌نگرانه تبدیل کند. این روش با بهره‌گیری از تحلیل‌های علمی، مشارکت ذینفعان و طراحی سناریوهای مختلف، سیاست‌های پایدار و منعطفی را برای آینده ترسیم می‌کند که به افزایش تاب‌آوری و بهره‌وری مناطق کمک می‌کند.

شکل ۲- بهبود سیاست‌گذاری منطقه‌ای با رویکرد آینده‌پژوهی

(منبع: نگارندگان، ۱۴۰۳)

مواد و روش پژوهش

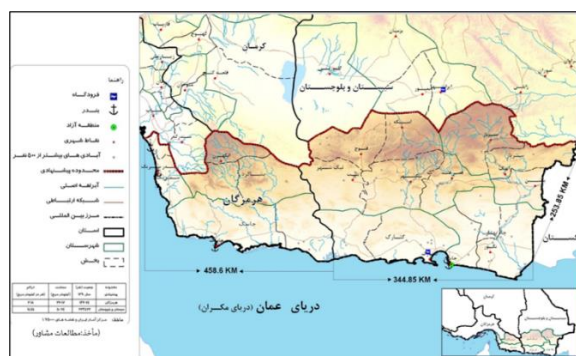
روش تحقیق حاضر از نظر هدف، تحقیق کاربردی-توسعه‌ای به شمار می‌آید؛ زیرا هدف آن شناسایی و طراحی مدل مفهومی برای توسعه پایدار منطقه‌ای مکران است و از نظر ماهیت، تحقیق اکتشافی می‌باشد. همچنین، این تحقیق از نوع داده‌های ترکیبی (کیفی-کمی) است. برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه، تکنیک‌های تحلیل اثرات متقابل، نرم‌افزار میک‌مک استفاده شده است. در این روش، پس از جمع‌آوری پیش‌ران‌ها و متغیرهای مرتبط با آن‌ها، نظرات خبرگان و اساتید دانشگاه‌ها در قالب یک پرسشنامه مقایسه دوجه‌دویی مورد استفاده قرار گرفت. در این فرایند، برای ارزیابی میزان تأثیر متقابل عوامل بر یکدیگر از ماتریس متقاطع در نرم‌افزار اکسل بهره‌برداری شد. پس از تکمیل پرسشنامه، مقادیر آن‌ها با استفاده از اعداد ۰، ۱، ۲ و ۳ به‌طور کمی ارزیابی گردید. در مرحله بعد، داده‌های به‌دست‌آمده وارد نرم‌افزار میک‌مک شدند تا تحلیل و بررسی دقیق‌تر این متغیرها انجام پذیرد.

محدوده مورد مطالعه

مکران یا مکوران، از نظر تاریخی سرزمینی ساحلی در جنوب شرقی ایران و جنوب غربی پاکستان است که در طول خلیج عمان از رأس الکوه در غرب جاسک تا لاس بلا در جنوب غربی ایالت بلوچستان پاکستان گسترده است. در بعضی منابع اروپایی قرن‌های ۱۶ تا ۱۸ از ایالت مکران نام برده شده است. در دوره‌های مختلف تاریخی این منطقه خودمختار و تحت اداره خوانین محلی بوده است که گاهی خود را رعایای دولت ایران می‌نامیدند. امپراتوری بریتانیا در قرن هجده این منطقه را جزو هند و مستعمره بریتانیا نمود. امروزه در هند و در پاکستان شهرهایی بنام مکران وجود دارد. مکران در دوره‌های مختلف تاریخی بخشی از قلمرو ایران بوده است.

مکران در جنوب شرقی ایران و شمال غربی شبه‌قاره هند واقع شده است. این منطقه بین طول جغرافیایی ۶۰ درجه تا ۶۴ درجه شرقی و عرض جغرافیایی ۲۴ درجه تا ۲۷ درجه شمالی قرار دارد. از شمال به استان سیستان و بلوچستان، از غرب به استان هرمزگان و از شرق به بلوچستان پاکستان محدود می‌شود. مکران در حال حاضر متشکل از چهار شهرستان به ترتیب از شرق به غرب چابهار، کنارک، جاسک و سیریک از توابع

دو استان سیستان و بلوچستان و هرمزگان در جنوب شرق ایران در کرانه سواحل دریای عمان (مکران) با مساحت ۳۲۱۵۰ کیلومترمربع و ۶۰۰ کیلومتر ساحل قرار گرفته است که در این میان شهرستان چابهار با جمعیت ۲۶۴۰۵۱ هزار نفر پرجمعیت‌ترین شهرستان منطقه است. همچنین منطقه آزاد بودن شهر چابهار قابلیت‌های بندر چابهار و موقعیت ترانزیتی آن جایگاه ویژه‌ای نسبت به سایر نقاط منطقه به آن بخشیده است. مکران دارای ویژگی‌های طبیعی متنوعی است که شامل مناطق کوهستانی و ساحلی می‌شود. در این منطقه، رشته‌کوه‌های ساحلی مانند کوه‌های مکران قرار دارند که ارتفاعات آن به‌طور ناگهانی از ساحل دریا به ارتفاعات تبدیل می‌شود. این ویژگی باعث ایجاد منظره‌ای خاص و جذاب در این نواحی می‌گردد. سواحل مکران به‌ویژه در سواحل دریای عمان و خلیج فارس دارای زیبایی‌های طبیعی فراوانی هستند. این سواحل بکر و دست‌نخورده، علاوه بر زیبایی، از نظر اقتصادی نیز دارای اهمیت فراوانی هستند و در تجارت دریایی نقش کلیدی دارند. جمعیت مکران عمدتاً از قوم بلوچ تشکیل می‌شود. بلوچ‌ها به‌عنوان یک گروه قومی با تاریخ و فرهنگ خاص خود در این منطقه سکونت دارند. این قومیت‌ها در استان‌های سیستان و بلوچستان ایران و همچنین در پاکستان و افغانستان پراکنده هستند. علاوه بر بلوچ‌ها، اقوام دیگری نیز در این منطقه زندگی می‌کنند. منطقه مکران از نظر زیرساخت‌های آموزشی و بهداشتی همچنان با چالش‌هایی روبه‌رو است. اگرچه در سال‌های اخیر پیشرفت‌هایی در زمینه توسعه مدارس و دانشگاه‌ها، به‌ویژه در چابهار، صورت گرفته است، اما همچنان در برخی نقاط منطقه دسترسی به خدمات آموزشی و بهداشتی محدود است. در این راستا، تلاش‌های زیادی برای توسعه زیرساخت‌ها و بهبود کیفیت زندگی در حال انجام است. منطقه مکران با ویژگی‌های جغرافیایی متنوع خود، شامل کوهستان‌ها، سواحل و منابع طبیعی غنی، در کنار ویژگی‌های انسانی همچون قومیت بلوچ، فرهنگ غنی و تأثیرات اقتصادی ناشی از تجارت دریایی، جایگاه ویژه‌ای در ایران و حتی منطقه جنوب آسیا دارد (Ghasemibojd, 2021- Maab Consulting Engineers, 2020- Awfi, Rabbani, 2023).

شکل ۳- محدوده سواحل مکران

(Source: Maab Consulting Engineers, 2021)

پیشنهاد طرح‌های فرادست مکران

طرح‌های فرادست مکران به طرح‌هایی اطلاق می‌شود که در سطح کلان، منطقه‌ای و ملی برای ارتقاء توسعه این منطقه طراحی شده‌اند. این طرح‌ها باید بر اساس ارزیابی دقیق از نیازها، پتانسیل‌ها، چالش‌ها و فرصت‌های منطقه تدوین شوند تا بتوانند به یک چشم‌انداز بلندمدت و پایدار منجر شوند. در این راستا، به‌جای طرح‌های مقطعی و محلی، طرح‌های فرادست باید شامل برنامه‌ها و استراتژی‌های همه‌جانبه‌ای باشند که تأثیرات مثبت آن‌ها در سطح ملی نیز احساس شود (جدول ۱).

جدول ۱- طرح‌های فرادست مکران

توضیحات	طرح
موقعیت جغرافیایی مکران در نزدیکی تنگه هرمز و اقیانوس هند، اهمیت زیادی در حوزه تجارت و حمل‌ونقل دارد. به‌منظور تقویت اتصال این منطقه به بازارهای جهانی و سایر نقاط کشور، طرح‌های زیرساختی در حوزه حمل‌ونقل هوایی، دریایی و زمینی به شرح زیر پیشنهاد می‌شود:	طرح توسعه زیرساخت‌های حمل‌ونقل و ارتباطات بین‌المللی
توسعه بندر تجاری و گردشگری: ایجاد و ارتقاء بندر در شهرهای مهم ساحلی مکران مانند چابهار، کنارک و گوآتر به‌منظور تسهیل تجارت بین‌المللی، توسعه ترانزیت کالا و گردشگری.	
ارتقاء شبکه حمل‌ونقل جاده‌ای و ریلی: بهبود کیفیت جاده‌ها و ساخت راه‌آهن به‌ویژه اتصال مکران به شبکه ریلی کشور و بندر بزرگ در جنوب ایران.	
ایجاد فرودگاه‌های بین‌المللی: تقویت زیرساخت‌های حمل‌ونقل هوایی و ایجاد فرودگاه‌های بین‌المللی در مناطق مختلف مکران برای تسهیل تردد مسافران و ورود سرمایه‌گذاران خارجی.	

توضیحات	طرح
<p>مکران دارای پتانسیل‌های فراوانی در زمینه منابع طبیعی و انرژی است. برای بهره‌برداری از این ظرفیت‌ها، طرح‌هایی در جهت توسعه صنایع و تولید انرژی‌های نو به شرح زیر قابل پیشنهاد است:</p> <p>ایجاد مناطق ویژه اقتصادی: تأسیس مناطق ویژه اقتصادی در نقاط استراتژیک مکران به‌ویژه در نزدیکی بنادر و خطوط ترانزیت به‌منظور جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی.</p> <p>توسعه صنعت پتروشیمی و فرآوری مواد معدنی: بهره‌برداری از منابع نفت و گاز و ایجاد واحدهای پتروشیمی و صنایع پایین‌دستی برای فرآوری مواد معدنی و بهبود بخشیدن به ارزش‌افزوده صنایع منطقه.</p> <p>توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر: ایجاد نیروگاه‌های بادی، خورشیدی و آبی کوچک به‌ویژه در مناطق ساحلی و کوهستانی برای تأمین انرژی‌های پاک و پایدار. این طرح‌ها نه تنها می‌تواند تأمین انرژی محلی را بهبود بخشد، بلکه ظرفیت صادرات انرژی به کشورهای همسایه را نیز افزایش دهد.</p>	طرح توسعه صنایع و انرژی‌های نو
<p>مکران به دلیل موقعیت ساحلی و برخورداری از تنوع زیستی بالا، نیاز به طرح‌های زیست‌محیطی دارد که ضمن توسعه، آسیب کمتری به اکوسیستم‌های طبیعی وارد کند. برخی از این طرح‌ها عبارت‌اند از:</p> <p>حفاظت از اکوسیستم‌های دریایی و سواحل: ایجاد پارک‌های ملی و مناطق حفاظت‌شده دریایی و ساحلی به‌منظور حفظ تنوع زیستی و جلوگیری از آلودگی و تخریب محیط‌زیست.</p> <p>طرح‌های مدیریت منابع آبی: توسعه پروژه‌های آبخیزداری، ایجاد سدهای کوچک و سامانه‌های نوین آبیاری برای مدیریت منابع آبی و جلوگیری از هدر رفت آب در کشاورزی.</p> <p>مبارزه با تغییرات اقلیمی: اجرای پروژه‌هایی برای مقابله با تغییرات اقلیمی نظیر کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای، حفاظت از خاک و مقابله با فرسایش ساحلی.</p>	طرح حفاظت از محیط‌زیست و توسعه پایدار
<p>توسعه اجتماعی و افزایش کیفیت زندگی مردم محلی باید جزء اولویت‌های اصلی در طرح‌های فرادست مکران باشد. این طرح‌ها به‌ویژه بر آموزش، بهداشت، اشتغال و مشارکت مردم تمرکز خواهند داشت:</p> <p>افزایش دسترسی به خدمات بهداشتی و آموزشی: بهبود کیفیت خدمات بهداشتی و آموزشی در مناطق دورافتاده و روستایی با احداث مراکز درمانی، بیمارستان‌ها و مدارس با کیفیت.</p> <p>ایجاد مشاغل پایدار و مهارت‌آموزی: راه‌اندازی دوره‌های مهارت‌آموزی و آموزش فنی و حرفه‌ای برای جوانان به‌منظور ایجاد اشتغال پایدار در بخش‌های مختلف مانند صنایع دستی، کشاورزی و گردشگری.</p> <p>تقویت مشارکت اجتماعی و حکمرانی محلی: ایجاد نهادهای محلی برای مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و اجتماعی و تقویت فرهنگ مشارکت در فرآیندهای توسعه.</p>	طرح توسعه اجتماعی و بهبود کیفیت زندگی
<p>با توجه به جذابیت‌های طبیعی و فرهنگی منطقه، مکران می‌تواند به یک مقصد گردشگری محبوب تبدیل شود. در این راستا، برخی از طرح‌ها برای توسعه گردشگری عبارت‌اند از:</p> <p>توسعه گردشگری اکوتوریسم: راه‌اندازی پروژه‌های گردشگری با تمرکز بر حفظ محیط‌زیست و معرفی زیبایی‌های طبیعی منطقه، نظیر سواحل بکر، کوه‌ها و جنگل‌های حرا.</p> <p>توسعه گردشگری فرهنگی و تاریخی: معرفی جاذبه‌های تاریخی و فرهنگی منطقه، مانند آثار باستانی، فرهنگ محلی و هنرهای دستی و توسعه زیرساخت‌های مربوط به گردشگران.</p> <p>برندسازی مکران به‌عنوان مقصد گردشگری: ایجاد کمپین‌های تبلیغاتی برای معرفی مکران به‌عنوان مقصد گردشگری ویژه در سطح ملی و بین‌المللی.</p>	طرح توسعه گردشگری پایدار و ایجاد برند منطقه‌ای
<p>امنیت و عدالت اجتماعی یکی از ارکان توسعه پایدار است. در این راستا، طرح‌هایی برای تقویت امنیت و حقوق شهروندی در مکران باید پیاده‌سازی شوند:</p> <p>تقویت امنیت مرزی و مقابله با قاچاق: تقویت مرزها و ایجاد سیستم‌های نظارتی برای مقابله با قاچاق کالا و مواد مخدر که ممکن است مانع از توسعه اقتصادی و اجتماعی منطقه شوند.</p> <p>حفظ عدالت اجتماعی: توجه به توزیع عادلانه منابع، خدمات و امکانات میان تمامی اقشار اجتماعی به‌ویژه در مناطق محروم برای کاهش نابرابری‌ها و تقویت همبستگی اجتماعی.</p>	طرح ارتقاء امنیت و عدالت اجتماعی

بحث و ارائه یافته‌ها

در این تحقیق برای شناسایی متغیرهای اولیه مؤثر بر توسعه پایدار منطقه‌ای مکران پس از مطالعه اسناد بالادستی در حوزه‌های مختلف از روش دلفی دومرحله‌ای استفاده شده است. برای این منظور از ۳۰ نفر از کارشناسان و خبرگان استانی در حوزه‌های مختلف که در بحث توسعه و برنامه‌ریزی منطقه‌ای و شهری صاحب‌نظر بودند استفاده گردید. پس از انتخاب کارشناسان، پرسش‌نامه در دور اول تنظیم و برای خبرگان ارسال شد سپس با تجزیه و تحلیل پاسخ‌های گرفته‌شده در دور اول و بازنگری‌های انجام‌یافته پرسش‌نامه دوم ارسال گردید، نهایتاً با تجزیه و تحلیل پرسش‌نامه‌های دور دوم متغیرها در ۷۰ متغیر در قالب ۴ حوزه به‌عنوان متغیرهای اولیه مؤثر بر توسعه پایدار منطقه‌ای مکران انتخاب گردید (جدول ۲). جهت تحلیل تأثیرات متقاطع از نرم‌افزار MICMAC استفاده شده است. در واقع، نرم‌افزار MICMAC جهت انجام محاسبات پیچیده ماتریس تحلیل اثر متقاطع طراحی شده است.

جدول ۲- مؤلفه‌های توسعه منطقه‌ای مکران

مؤلفه	متغیر
نهادی	x1. حکمرانی یکپارچه مناطق ساحلی
	x2. ایجاد نهاد مستقل توسعه مکران
	x3. تدوین سند جامع توسعه مکران
	x4. هم‌افزایی بین نهادهای ملی، استانی و محلی
	x5. جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی
	x6. حمایت از کسب‌وکارهای محلی و صنایع کوچک و متوسط
	x7. توسعه ظرفیت‌های گردشگری دریایی و ساحلی
	x8. ایجاد شهرهای جدید و توسعه سکونتگاه‌های پایدار
	x9. افزایش ظرفیت‌های آموزشی و مهارتی نیروی انسانی
	x10. همکاری‌های بین‌المللی و دیپلماسی اقتصادی
	x11. توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر (خورشیدی و بادی)
	x12. حمایت از نوآوری و فناوری‌های جدید در صنایع دریایی
اقتصادی-اجتماعی	x13. مشارکت جوامع محلی در تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌ها
	x14. سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها (بندرها، فرودگاه‌ها، راه‌ها و راه‌آهن)
	x15. توسعه صنایع پتروشیمی و پالایشگاهی
	x16. افزایش ظرفیت بنادر چابهار و کنارک
	x17. سرمایه‌گذاری در انرژی‌های تجدیدپذیر (خورشیدی و بادی)
	x18. افزایش صادرات و تجارت بین‌المللی
	x19. افزایش تولیدات کشاورزی و بهره‌وری آب
	x20. بهبود دسترسی به منابع مالی و تسهیلات بانکی
	x21. افزایش اشتغال‌زایی در بخش‌های صنعتی و خدماتی
	x22. بهبود وضعیت بهداشت و درمان (ایجاد بیمارستان‌ها و مراکز درمانی)
	x23. ارتقای سطح آموزش و مهارت‌آموزی نیروی کار
	x24. بهبود وضعیت مسکن و شهرسازی
	x25. افزایش رفاه اجتماعی و کاهش فقر
	x26. حفظ فرهنگ بومی و تقویت گردشگری فرهنگی
	x27. کاهش نرخ مهاجرت و افزایش اسکان جمعیت بومی
	x28. دسترسی بهتر به خدمات عمومی (برق، آب، اینترنت و مخابرات)
	x29. مشارکت جوامع محلی در تصمیم‌گیری‌های توسعه‌ای
	x30. توسعه گردشگری ساحلی و طبیعت‌گردی
زیست محیطی	x31. مدیریت پایدار منابع طبیعی و محیط‌زیست
	x32. توسعه شبکه‌های ارتباطی و دیجیتال (اینترنت، فیبر نوری)
	x33. حفاظت از اکوسیستم‌های دریایی و ساحلی
	x34. مدیریت پایدار منابع آبی
	x35. کنترل و کاهش آلودگی‌های صنعتی و شهری
	x36. حفاظت از گونه‌های بومی و حیات‌وحش
	x37. ارزیابی اثرات زیست‌محیطی پروژه‌های توسعه‌ای
	x38. توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر (خورشیدی و بادی)
	x39. مدیریت پسماندهای صنعتی، شهری و دریایی
	x40. کنترل فرسایش خاک و مدیریت جنگل‌های حرا
	x41. سازگاری با تغییرات اقلیمی و مدیریت بحران‌های زیست‌محیطی
	x42. توسعه بنادر و پایانه‌های صادراتی
	x43. ایجاد و بهبود شبکه حمل‌ونقل جاده‌ای و ریلی
	x44. گسترش زیرساخت‌های انرژی (نفت، گاز، برق)
	x45. ساخت و توسعه شهرهای جدید و مسکن پایدار
	x46. احداث تأسیسات تصفیه آب و فاضلاب شهری و صنعتی
	x47. ایجاد مناطق آزاد و ویژه اقتصادی برای جذب سرمایه‌گذاری
	x48. ایجاد و توسعه مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی تخصصی در منطقه
	x49. ساخت نیروگاه‌های تولید برق با رویکرد کاهش آلودگی

متغیر	مؤلفه
x50. افزایش سطح امنیت و کنترل جرائم	پدافندی و مدیریت بحران
x51. ارزیابی ریسک‌های زیست‌محیطی (مانند زلزله، سونامی، طوفان و سیلاب)	
x52. توسعه زیرساخت‌های مقاوم در برابر حوادث طبیعی	
x53. ایجاد سامانه‌های هشدار زودهنگام برای بحران‌های طبیعی	
x54. برنامه‌ریزی و مدیریت بحران در حوادث غیرمترقبه	
x55. تقویت ظرفیت‌های امداد و نجات دریایی و زمینی	
x56. افزایش پایداری زیرساخت‌های انرژی و آب در برابر تهدیدات	
x57. توسعه سامانه‌های نظارت و پایش امنیتی در مناطق استراتژیک	
x58. تقویت بنادر و اسکله‌های ایمن برای شرایط بحرانی	
x59. افزایش آمادگی جوامع محلی از طریق آموزش‌های پدافند غیرعامل	
x60. استفاده از فناوری‌های نوین در مدیریت بحران و پدافند	
x61. ایجاد مراکز فرماندهی و کنترل بحران در سطح منطقه‌ای	
x62. توسعه شبکه‌های ارتباطی پایدار برای شرایط اضطراری	
x63. تقویت توان دفاعی و امنیتی منطقه در برابر تهدیدات خارجی	
x64. ایجاد ظرفیت‌های لجستیکی برای مدیریت سریع بحران‌ها	
x65. بهره‌گیری از ظرفیت نیروهای مسلح و سازمان‌های امدادی	
x66. مدیریت بهینه منابع آب و تأمین پایدار آن در شرایط بحرانی	
x67. افزایش تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی در برابر بحران‌ها	
x68. استفاده از شهرسازی ایمن و مقاوم در توسعه مناطق مسکونی و صنعتی	
x69. ایجاد ظرفیت‌های اسکان اضطراری برای شرایط بحران	
x70. همکاری بین‌المللی و منطقه‌ای در زمینه مدیریت بحران و امنیت دریایی	

(منبع: مطالعات نگارندگان، ۱۴۰۳)

در مرحله بعد پس از تعیین متغیرهای توسعه‌یافتگی و مصاحبه با ۳۰ نفر از اساتید، نخبگان و ذینفعان در حوزه توسعه‌یافتگی مکران پیشران‌ها و آینده‌های بدیل توسعه پایدار منطقه‌ای مکران احصاء گردید. (جدول ۳). برای آینده توسعه منطقه‌ای مکران، می‌توان سناریوهای مختلفی در نظر گرفت که در سه حالت خوش‌بینانه، بینابین و بدبینانه به شرح زیر تقسیم‌بندی می‌شوند:

سناریوی خوش‌بینانه: در این سناریو، مکران در مسیر توسعه پایدار و هم‌افزایی در زمینه‌های مختلف قرار دارد و تغییرات مثبتی در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی در منطقه رخ می‌دهد.

سناریوی بینابین: در این سناریو، مکران شاهد تحولات محدود و مختلط است که شامل جنبه‌های مثبت و منفی می‌شود؛ به عبارت دیگر، درحالی‌که پیشرفت‌هایی در برخی زمینه‌ها مشاهده می‌شود، مشکلات و چالش‌هایی نیز وجود دارد که باعث کندی رشد و توسعه می‌شوند.

سناریوی بدبینانه: در این سناریو، مکران در مسیر عقب‌نشینی و عدم توسعه قرار دارد. چالش‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی شدیدتر شده و منطقه با بحران‌های عمده روبرو می‌شود.

آینده توسعه منطقه‌ای مکران می‌تواند بسته به نحوه مدیریت منابع، حکمرانی و همکاری بین بخش‌های مختلف، در یکی از این سه سناریو قرار گیرد. سناریوهای خوش‌بینانه می‌توانند منجر به رشد و توسعه پایدار در منطقه شوند، اما در سناریوهای بینابین و بدبینانه، چالش‌های جدی ممکن است فرآیند توسعه را کند یا حتی متوقف کنند. برای دستیابی به آینده‌ای مثبت و پایدار، توجه به حکمرانی یکپارچه، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و مدیریت مؤثر منابع طبیعی از اهمیت بالایی برخوردار است.

جدول ۳- پیشران‌ها و آینده‌های بدیل توسعه پایدار منطقه‌ای مکران

عوامل کلیدی	وضعیت	نوع فرض	فرض
جذب سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی	A1	خوش‌بینانه	سیاست‌های کلان اقتصادی پایدار، کاهش تورم و نرخ ارز با ثبات
	A2	بینابین	بهبود نسبی در قوانین و مقررات اما با کندی و موانع اجرایی
	A3	بدبینانه	افزایش تورم، نوسانات شدید نرخ ارز و ضعف در حکمرانی اقتصادی
توسعه ظرفیت‌های گردشگری دریایی و ساحلی	B1	خوش‌بینانه	سرمایه‌گذاری گسترده در زیرساخت‌های گردشگری ساحلی و دریایی، از جمله بنادر تفریحی، اقامتگاه‌های لوکس و مسیرهای دریایی
	B2	بینابین	حمایت‌های محدود دولتی و مشارکت بخش خصوصی در برخی پروژه‌های گردشگری
	B3	بدبینانه	عدم سرمایه‌گذاری کافی در زیرساخت‌های گردشگری دریایی و ساحلی

عوامل کلیدی	وضعیت	نوع فرض	فرض
سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها (بندرها، فرودگاه‌ها، راه‌ها و راه‌آهن)	C1	خوش‌بینانه	پیش‌بینی می‌شود که اقتصاد کشور در آینده رشد پایدار و بالایی داشته باشد که موجب افزایش تقاضا برای حمل‌ونقل و زیرساخت‌ها می‌شود
	C2	بینابین	جذب سرمایه‌گذاری خارجی با چالش‌هایی روبه‌رو است، ولی همچنان پروژه‌هایی به صورت محدود و در زمینه‌هایی خاص می‌توانند جذب سرمایه شوند
	C3	بدبینانه	بی‌اعتمادی به سرمایه‌گذاری خارجی به علت نوسانات اقتصادی یا سیاسی، منجر به کاهش قابل توجه سرمایه‌گذاری‌ها در پروژه‌های زیرساختی می‌شود
همکاری بین‌المللی و منطقه‌ای در زمینه مدیریت بحران و امنیت دریایی	D1	خوش‌بینانه	افزایش همکاری‌های اقتصادی و تجاری در سطح منطقه‌ای می‌تواند انگیزه‌های جدیدی برای همکاری در امنیت دریایی ایجاد کند. در این راستا، منافع مشترک اقتصادی و نیاز به تأمین امنیت در مسیرهای تجاری می‌تواند کشورهای مختلف را به همکاری بیشتر ترغیب کند.
	D2	بینابین	بسیاری از نهادهای بین‌المللی به دلیل مسائل سیاسی و ضعف ساختاری در اجرای مقررات و توافقات، ممکن است نتوانند در مدیریت بحران‌های دریایی به طور مؤثر عمل کنند. این موضوع ممکن است باعث ایجاد مشکلات در هماهنگی و اجرای اقدامات ضروری شود.
	D3	بدبینانه	رقابت‌های قدرت‌های بزرگ در منطقه‌های حساس دریایی، مانند دریای جنوبی چین یا خلیج فارس، می‌تواند منجر به بحران‌های جدی در حوزه امنیت دریایی شود. در این شرایط، هرگونه همکاری بین‌المللی می‌تواند تحت فشار شدید قرار گیرد و کشورهای مختلف به جای همکاری، به دنبال تقویت موقعیت‌های خود باشند
حکمرانی یکپارچه مناطق ساحلی	E1	خوش‌بینانه	در این سناریو، ذینفعان محلی، مقامات دولتی و فعالان بخش خصوصی به صورت مؤثری با یکدیگر همکاری می‌کنند تا به اهداف پایدار و جامع در مدیریت منابع طبیعی برسند
	E2	بینابین	برخی اقدامات برای دستیابی به توسعه پایدار ممکن است از نظر اقتصادی گران تمام شوند، که این مسئله به چالش‌های اجرایی دامن می‌زند.
	E3	بدبینانه	نبود اراده سیاسی و فساد می‌تواند مانع از اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه‌ای در مناطق ساحلی شود.

(منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۳)

در ادامه به تعریف مفهوم رنگ‌ها و وضعیت سناریو در جدول شماره ۴ پرداخته شده است:

جدول ۴- تعریف مفهوم رنگ‌ها و وضعیت سناریو

رنگ	وضعیت	ویژگی
سبز	مطلوب	<p>آینده توسعه منطقه‌ای مکران در وضعیت مطلوب، به معنای ایجاد یک منطقه پایدار، اقتصادی و اجتماعی پویا و مقاوم است که در آن تمامی ابعاد توسعه به طور هم‌زمان پیشرفت می‌کنند. مکران به عنوان یکی از مناطق مهم استراتژیک در جنوب ایران، با ویژگی‌های منحصر به فرد خود، ظرفیت‌های زیادی برای تحول و توسعه دارد. برای رسیدن به وضعیت مطلوب، باید چندین عامل در کنار هم و با توجه به نیازها و ویژگی‌های بومی آن منطقه در نظر گرفته شود. در ادامه، ابعاد مختلف این توسعه بررسی می‌شود:</p> <p>۱. توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی</p> <p>منطقه مکران با داشتن سواحل گسترده، منابع طبیعی غنی و موقعیت جغرافیایی استراتژیک، پتانسیل بالایی برای تبدیل به یک قطب اقتصادی دارد. توسعه اقتصادی این منطقه در وضعیت مطلوب می‌تواند از طریق موارد زیر تحقق یابد:</p> <ul style="list-style-type: none"> - توسعه بندر و حمل‌ونقل دریایی: با توجه به موقعیت خاص سواحل مکران، توسعه بندر تجاری و حمل‌ونقل دریایی می‌تواند موجب رونق تجارت بین‌المللی شود. ارتقاء ظرفیت بندر چابهار و سایر بنادر ساحلی به عنوان دروازه ورود به کشورهای آسیای میانه و هند، می‌تواند به یک محور رشد اقتصادی تبدیل شود. - صنایع نفت، گاز و پتروشیمی: منطقه مکران به دلیل نزدیکی به منابع عظیم نفت و گاز، می‌تواند به یک مرکز مهم برای تولید محصولات پتروشیمی تبدیل شود. در این راستا، جذب سرمایه‌گذاری خارجی و داخلی، ایجاد زیرساخت‌های پالایشگاهی و صنعتی و توسعه فناوری‌های نوین در این صنعت می‌تواند به اشتغال‌زایی و رشد اقتصادی کمک کند. - گردشگری پایدار: سواحل مکران دارای زیبایی‌های طبیعی و تاریخی منحصر به فردی هستند. با توسعه زیرساخت‌های گردشگری، ایجاد هتل‌ها، مراکز تفریحی و آثاری که نمایانگر فرهنگ غنی این منطقه باشد، می‌توان به جذب گردشگران داخلی و خارجی پرداخته و منابع مالی لازم برای توسعه منطقه را تأمین کرد. - کشاورزی و شیلات پایدار: ایجاد مزارع و صنایع تبدیلی کشاورزی و شیلاتی می‌تواند منبع درآمد پایدار برای ساکنان منطقه باشد. توسعه شیلات با توجه به منابع آبی و دریایی این منطقه، می‌تواند به تأمین نیازهای غذایی و ایجاد بازارهای صادراتی کمک کند. <p>۲. توسعه زیرساخت‌های اجتماعی و خدماتی</p> <p>برای ایجاد یک محیط زندگی مطلوب برای ساکنان مکران و همچنین جذب مهاجرین به این منطقه، زیرساخت‌های اجتماعی و خدماتی باید به طور جدی توسعه یابند:</p> <ul style="list-style-type: none"> - آموزش و پرورش: برای ارتقای سطح مهارت‌ها و آگاهی مردم منطقه، ایجاد مدارس، دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی تخصصی در حوزه‌های مختلف ضروری است. تأسیس دانشگاه‌های تخصصی در زمینه‌های دریانوردی، علوم زیست‌محیطی، کشاورزی و گردشگری می‌تواند نیروی انسانی ماهر را پرورش دهد. - بهداشت و درمان: بهبود زیرساخت‌های بهداشتی و درمانی، ایجاد بیمارستان‌ها و مراکز درمانی با تجهیزات پیشرفته، همچنین آموزش بهداشت عمومی می‌تواند کیفیت زندگی مردم را بهبود بخشد.

ویژگی	وضعیت	رنگ
<p>– آب و انرژی: توسعه سیستم‌های تأمین آب شرب و کشاورزی، به‌ویژه از طریق استفاده بهینه از منابع آب دریا (نمک‌زدایی) و ایجاد منابع انرژی تجدیدپذیر مانند انرژی خورشیدی و بادی، می‌تواند به رفع مشکلات انرژی و آب در منطقه کمک کند.</p> <p>۳. توسعه فرهنگی و اجتماعی</p> <p>– حفظ و ارتقاء فرهنگ بومی: یکی از اولویت‌های توسعه منطقه‌ای مکران، احترام به فرهنگ‌های محلی و تقویت آن‌ها است. می‌توان با برگزاری جشنواره‌ها و رویدادهای فرهنگی، همچنین توجه به هنرهای سنتی و صنایع دستی منطقه، آن‌ها را به یک برند فرهنگی جهانی تبدیل کرد.</p> <p>– ایجاد مراکز اجتماعی و تفریحی: برای ارتقاء کیفیت زندگی مردم، ایجاد مراکز تفریحی، ورزشی و فرهنگی نظیر پارک‌ها، سینماها و کانون‌های اجتماعی می‌تواند به توسعه اجتماعی و تقویت هویت ملی و منطقه‌ای کمک کند.</p> <p>– مدیریت منابع انسانی و مهاجرت: برای جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه و حمایت از ساکنان بومی، ایجاد فرصت‌های شغلی و رفاهی در مناطق مختلف مکران و جلوگیری از تمرکز بیش‌ازحد جمعیت در یک نقطه خاص ضروری است.</p> <p>۴. حکمرانی و مدیریت یکپارچه</p> <p>حکمرانی و مدیریت یکپارچه از ارکان اصلی موفقیت توسعه منطقه‌ای مکران است. در این راستا باید:</p> <p>– شوراهای محلی و مشارکت عمومی: تصمیم‌گیری در خصوص توسعه منطقه باید به‌صورت مشارکتی انجام شود و مردم محلی باید در فرآیند تصمیم‌گیری‌ها دخیل باشند. تشکیل شوراهای محلی و حمایت از فعالیت‌های غیردولتی می‌تواند موجب تقویت مشارکت مردمی و تسهیل توسعه شود.</p> <p>– تقویت حکمرانی شفاف و کارآمد: با توجه به حساسیت‌های سیاسی و اقتصادی این منطقه، باید حکمرانی شفاف و پاسخگو در دستور کار قرار گیرد. ایجاد نهادهای نظارتی مستقل و تقویت مشارکت بخش خصوصی و مدنی می‌تواند روند توسعه را تسریع کند.</p> <p>– همکاری‌های بین‌المللی: با توجه به موقعیت استراتژیک مکران و ارتباط آن با کشورهای منطقه و جهان، همکاری‌های بین‌المللی می‌تواند در زمینه‌های اقتصادی، فرهنگی و زیست‌محیطی به توسعه منطقه کمک کند. به‌ویژه، سرمایه‌گذاری خارجی در بخش‌های مختلف می‌تواند موجب ارتقاء کیفیت خدمات و زیرساخت‌ها شود.</p> <p>۵. حفظ و بهبود محیط‌زیست</p> <p>برای رسیدن به توسعه پایدار در مکران، باید به حفظ و بهبود محیط‌زیست توجه ویژه‌ای شود. استفاده از فناوری‌های نوین در مدیریت منابع طبیعی، حفاظت از سواحل، جلوگیری از تخریب اکوسیستم‌های دریایی و بومی و ایجاد مناطق حفاظت‌شده می‌تواند به حفظ تنوع زیستی و بهبود کیفیت محیط‌زیست در منطقه کمک کند.</p> <p>در وضعیت مطلوب، مکران به‌عنوان یک منطقه توسعه‌یافته، پایدار و مقاوم در برابر چالش‌های جهانی شناخته می‌شود که با ایجاد فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی برای ساکنان خود، به یکی از قطب‌های مهم اقتصادی، فرهنگی و گردشگری تبدیل شده است. با توجه به موقعیت استراتژیک، منابع طبیعی غنی و نیروی انسانی ماهر، مکران می‌تواند به‌عنوان یک الگوی موفق در زمینه توسعه منطقه‌ای پایدار در ایران و منطقه شناخته شود.</p>		
	<p>در یک وضعیت ایستا، توسعه منطقه‌ای مکران به معنای عدم تغییرات عمده در مسیر رشد و پیشرفت این منطقه در آینده نزدیک است. در چنین وضعیتی، با وجود تلاش‌ها برای رشد اقتصادی و اجتماعی، مناطق مختلف مکران با چالش‌ها و مشکلات مختلفی روبرو خواهند بود که مانع از پیشرفت سریع یا تحولات قابل‌توجه می‌شود. وضعیت ایستا می‌تواند به دلیل عوامل مختلفی از جمله نبود هماهنگی بین نهادها، کمبود منابع مالی، یا فشارهای محیط زیستی و اجتماعی ایجاد شود. ویژگی‌های وضعیت ایستا در توسعه منطقه‌ای مکران:</p> <p>۱. کمبود سرمایه‌گذاری و منابع مالی:</p> <p>در وضعیت ایستا، کمبود سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی یکی از عوامل اصلی است که رشد اقتصادی مکران را محدود می‌کند. با عدم تأمین منابع مالی مناسب، پروژه‌های توسعه‌ای در زمینه زیرساخت‌ها، بهبود آموزش و بهداشت، یا تقویت صنایع محلی به تعویق می‌افتند یا به‌صورت ناقص اجرا می‌شوند. این امر باعث می‌شود که منطقه از رشد اقتصادی و اشتغال‌زایی پایدار برخوردار نشود و وابستگی آن به منابع طبیعی همچنان بالا بماند.</p> <p>۲. نبود یکپارچگی و هماهنگی در حکمرانی:</p> <p>در وضعیت ایستا، یکی از مشکلات اصلی، ضعف حکمرانی یکپارچه و هماهنگی بین نهادهای مختلف است. سیاست‌ها و برنامه‌های توسعه‌ای که توسط دولت مرکزی یا مقامات محلی تدوین می‌شوند، به دلیل نبود همکاری مؤثر بین بخش‌های مختلف مانند دولت، بخش خصوصی و جوامع محلی، به‌دشواری اجرا می‌شوند. این عدم هماهنگی می‌تواند منجر به اجرای پراکنده و غیرمؤثر برنامه‌ها شود و در نهایت باعث رکود یا کندی در توسعه منطقه‌ای گردد.</p> <p>۳. بحران‌های محیط‌زیستی و آلودگی:</p> <p>یکی از مشکلات اصلی در وضعیت ایستا، فشار بر منابع طبیعی و محیط‌زیست است. نواحی ساحلی مکران با تهدیدات زیست‌محیطی مانند فرسایش ساحلی، آلودگی دریاها و تغییرات اقلیمی روبرو هستند. در صورتی که نتوان سیاست‌های زیست‌محیطی و پایداری منابع طبیعی را به‌درستی پیاده‌سازی کرد، این مشکلات می‌توانند سرعت توسعه را کاهش داده و منطقه را در وضعیت ایستا نگه دارند.</p> <p>۴. فقر و نابرابری اجتماعی:</p> <p>در وضعیت ایستا، فقر و نابرابری اقتصادی می‌تواند یکی از دلایل عدم تحولات مثبت در منطقه باشد. با نبود فرصت‌های شغلی مناسب، زیرساخت‌های ضعیف در بخش‌های آموزشی و بهداشتی و عدم دسترسی مناسب به خدمات عمومی، جوامع محلی به‌ویژه در مناطق دورافتاده ممکن است در فقر و کمبود امکانات باقی بمانند. این نابرابری‌ها می‌تواند مانع از مشارکت فعال مردم در فرآیندهای توسعه‌ای و رشد اقتصادی شود.</p> <p>۵. مهاجرت‌های اجباری:</p> <p>یکی دیگر از ویژگی‌های وضعیت ایستا، افزایش مهاجرت‌های اجباری به شهرهای بزرگ‌تر یا مناطق دیگر به دلیل نبود فرصت‌های شغلی و شرایط زندگی نامساعد در مکران است. این مهاجرت‌ها می‌تواند به کاهش جمعیت فعال در منطقه و کاهش نیروی کار ماهر منجر شود که باعث کاهش بهره‌وری و کندی در فرآیند توسعه می‌شود.</p> <p>۶. وابستگی به منابع طبیعی:</p> <p>در وضعیت ایستا، بسیاری از اقتصادهای محلی ممکن است به‌شدت به منابع طبیعی مانند نفت، گاز، یا شیلات وابسته باشند. این وابستگی می‌تواند از نظر اقتصادی خطرناک باشد، چرا که نوسانات جهانی قیمت این منابع، تهدیدی برای ثبات اقتصادی منطقه است. علاوه بر این، بهره‌برداری بی‌رویه از منابع طبیعی ممکن است باعث تخریب محیط‌زیست و کاهش کیفیت زندگی در بلندمدت شود. سناریوهای ممکن برای آینده توسعه در وضعیت ایستا:</p>	<p>زرد</p> <p>ایستا</p>

ویژگی	وضعیت	رنگ
<p>۱. پایداری ضعیف و رشد کند: در این سناریو، منطقه مکران ممکن است همچنان به رشد محدود خود ادامه دهد، اما این رشد به دلیل کمبود منابع و نبود هم‌افزایی بین نهادها و بخش‌ها کند خواهد بود. در نتیجه، حتی با وجود برخی تغییرات مثبت، وضعیت اقتصادی و اجتماعی در سطح پایینی باقی می‌ماند.</p> <p>۲. افت شدید در کیفیت زندگی و افزایش بحران‌ها: در صورتی که مشکلات موجود به درستی مدیریت نشوند، ممکن است بحران‌ها تشدید شوند. مشکلات زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی می‌توانند به بحران‌های اجتماعی و اقتصادی تبدیل شوند که توسعه منطقه را به‌طور جدی تحت تأثیر قرار می‌دهد.</p> <p>۳. توسعه تدریجی بر اساس ظرفیت‌های محدود: در این سناریو، منطقه با توجه به ظرفیت‌های محدود خود به‌صورت تدریجی به سمت توسعه حرکت می‌کند. این رشد ممکن است در بخش‌هایی مانند کشاورزی، شیلات و برخی صنایع کوچک باشد، اما در سطح کلان، توسعه به دلیل محدودیت‌ها و نبود تحولات بنیادی به‌کندی پیش می‌رود.</p> <p>عوامل کلیدی در ادامه وضعیت ایستا: - کمبود اراده سیاسی: در صورتی که اراده و تصمیم‌گیری سیاسی در سطح ملی و محلی وجود نداشته باشد، هیچ‌گونه تغییر بنیادینی در مسیر توسعه مکران ایجاد نمی‌شود. - عدم سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها: بدون سرمایه‌گذاری مناسب در زیرساخت‌ها (جاده‌ها، بندرها، ارتباطات دیجیتال، مدارس و بیمارستان‌ها) رشد و پیشرفت در این منطقه بسیار دشوار خواهد بود. - کاهش منابع طبیعی: اگر سیاست‌های بهره‌برداری از منابع طبیعی بدون توجه به پایداری آن‌ها ادامه یابد، این منابع به‌زودی تحلیل می‌روند و می‌تواند مانع از هرگونه توسعه پایدار شوند.</p> <p>بنابراین: در وضعیت ایستا، توسعه منطقه‌ای مکران با چالش‌های بزرگی روبرو خواهد بود و برای عبور از این وضعیت نیاز به هم‌افزایی قوی میان بخش‌های دولتی، خصوصی و جوامع محلی است. برنامه‌ریزی‌های دقیق، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها، حفظ منابع طبیعی و ارتقاء حکمرانی یکپارچه از جمله عوامل حیاتی برای خروج از وضعیت ایستا و دستیابی به توسعه پایدار در این منطقه خواهند بود.</p>		
<p>آینده توسعه منطقه‌ای مکران در وضعیت بحرانی می‌تواند تحت تأثیر عواملی همچون مشکلات زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی قرار گیرد. در چنین وضعیتی، منطقه مکران با چالش‌های پیچیده‌ای مواجه خواهد بود که بر روند توسعه آن تأثیر عمیقی خواهد گذاشت. برای تحلیل دقیق‌تر این وضعیت بحرانی، می‌توان به شش بعد اصلی اشاره کرد:</p> <p>۱. بحران زیست‌محیطی منطقه مکران به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص خود، با چالش‌های زیست‌محیطی بسیاری مواجه است. در وضعیت بحرانی، این چالش‌ها شدت خواهند یافت و اثرات منفی آن‌ها بر روند توسعه منطقه ملموس‌تر خواهد شد. برخی از مهم‌ترین بحران‌های زیست‌محیطی منطقه عبارت‌اند از: آلودگی دریا و تخریب اکوسیستم‌های ساحلی: استفاده بی‌رویه از منابع طبیعی و آلودگی‌های صنعتی می‌تواند به تخریب اکوسیستم‌های ساحلی و دریایی منجر شود. این امر تأثیرات منفی بر منابع آبی، کشاورزی و شیلات خواهد داشت. تغییرات اقلیمی: منطقه مکران با مشکلاتی چون افزایش دما، خشک‌سالی‌های طولانی‌مدت و افزایش سطح دریا مواجه است. این تغییرات می‌تواند تهدیدی جدی برای زیست‌بوم‌های منطقه، زیرساخت‌ها و حتی مناطق مسکونی محسوب شود. فرسایش ساحلی: فرسایش سواحل به دلیل تغییرات اقلیمی و فعالیت‌های انسانی ممکن است به تخریب زیرساخت‌های ساحلی، کاهش زمین‌های قابل کشت و آسیب به سکونتگاه‌های محلی منجر شود.</p> <p>۲. بحران اقتصادی در وضعیت بحرانی، مشکلات اقتصادی می‌تواند منطقه مکران را با چالش‌های بزرگی مواجه کند: رکود اقتصادی و وابستگی به منابع محدود: منطقه مکران به‌طور عمده به منابع طبیعی مانند شیلات و نفت وابسته است. در صورتی که این منابع به دلیل سوء مدیریت یا بحران‌های زیست‌محیطی به‌شدت کاهش یابند، این وابستگی می‌تواند به رکود اقتصادی شدید منجر شود. نبود تنوع اقتصادی: یکی از مشکلات اساسی در منطقه مکران در وضعیت بحرانی، نداشتن تنوع اقتصادی است. در صورت کاهش تولید منابع اصلی و عدم توسعه صنایع جایگزین، این وضعیت می‌تواند به بیکاری گسترده و فقر شدید منجر شود. فقدان زیرساخت‌های مناسب: بحران‌های اقتصادی باعث کاهش منابع مالی و توانایی برای توسعه زیرساخت‌های اساسی نظیر حمل‌ونقل، انرژی، آب و فاضلاب خواهد شد که خود بر رشد و توسعه اقتصادی منطقه تأثیر منفی می‌گذارد.</p> <p>۳. بحران اجتماعی و فرهنگی بحران اجتماعی و فرهنگی در منطقه مکران می‌تواند به‌شدت روند توسعه را تحت تأثیر قرار دهد: افزایش نابرابری اجتماعی: در وضعیت بحرانی، گسترش فقر، بیکاری و نابرابری‌های اجتماعی می‌تواند منجر به بی‌ثباتی اجتماعی و نارضایتی عمومی شود. این وضعیت باعث افزایش تنش‌های اجتماعی و سیاسی در منطقه خواهد شد. مهاجرت‌های اجباری: افزایش مشکلات اقتصادی و زیست‌محیطی می‌تواند باعث مهاجرت گسترده مردم از مناطق آسیب‌دیده به مناطق دیگر شود. این مهاجرت‌ها می‌تواند به بحران‌های انسانی جدید، فشار بر زیرساخت‌ها و افزایش مشکلات اجتماعی در مناطق مقصد منجر گردد. کمبود منابع آموزشی و بهداشتی: بحران اقتصادی می‌تواند موجب کاهش بودجه‌ها برای آموزش و بهداشت شود. این امر به کاهش کیفیت زندگی در منطقه و گسترش بیماری‌ها و مشکلات آموزشی می‌انجامد.</p> <p>۴. بحران سیاسی و حکمرانی بحران در ساختار حکمرانی و سیاست‌های اجرایی در منطقه مکران می‌تواند به کاهش اثرگذاری دولت‌ها و نهادهای محلی منجر شود:</p>	بحرانی	قرمز

ویژگی	وضعیت	رنگ
<p>بی‌اعتمادی عمومی به نهادهای دولتی: در صورتی که دولت‌ها نتوانند به‌درستی بحران‌ها را مدیریت کنند، بی‌اعتمادی مردم نسبت به نهادهای دولتی افزایش می‌یابد. این بی‌اعتمادی می‌تواند مانع از همکاری مؤثر و مشارکت مردم در پروژه‌های توسعه شود.</p> <p>فساد و ناکارآمدی مدیریتی: بحران‌های اقتصادی و اجتماعی می‌تواند به افزایش فساد و ناکارآمدی در مدیریت منابع و پروژه‌ها منجر شود. این موضوع بر روند توسعه منطقه‌ای آسیب‌های جدی وارد می‌کند.</p> <p>کمبود اراده سیاسی و تصمیم‌گیری مؤثر: در چنین شرایطی، نبود اراده سیاسی برای مواجهه با چالش‌ها و انجام اصلاحات لازم می‌تواند باعث استمرار بحران‌ها و ممانعت از اجرای برنامه‌های توسعه‌ای مؤثر شود.</p> <p>۵. بحران امنیتی</p> <p>امنیت در مناطق ساحلی مکران به دلیل نزدیکی به مرزهای کشور و موقعیت جغرافیایی حساس، یکی از مسائل مهم است. در شرایط بحرانی، این بحران‌ها می‌تواند تأثیرات منفی بر توسعه منطقه بگذارد:</p> <p>افزایش تنش‌های مرزی: مناطق ساحلی مکران به‌ویژه در مرزهای شرقی، ممکن است در معرض تهدیدات امنیتی و فعالیت‌های تروریستی قرار بگیرند. این وضعیت می‌تواند مانع از جذب سرمایه‌گذاری و توسعه پروژه‌های اقتصادی شود.</p> <p>خشونت و بی‌ثباتی اجتماعی: در صورت تشدید بحران‌های اجتماعی و اقتصادی، ممکن است بحران‌های امنیتی در داخل منطقه به وجود آید. این موضوع می‌تواند موجب کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران و بخش خصوصی به منطقه شود و فرآیند توسعه را مختل کند.</p> <p>۶. چالش‌های جهانی و منطقه‌ای</p> <p>علاوه بر بحران‌های داخلی، عوامل جهانی و منطقه‌ای نیز می‌توانند بر وضعیت بحرانی مکران تأثیر بگذارند:</p> <p>تحریم‌ها و فشارهای بین‌المللی: تحریم‌های اقتصادی و فشارهای بین‌المللی می‌توانند منابع مالی و تجاری منطقه را محدود کنند و مانع از پیشرفت پروژه‌های توسعه‌ای شوند.</p> <p>رقابت‌های منطقه‌ای: در وضعیت بحرانی، رقابت‌های منطقه‌ای و سیاست‌های همسایگان می‌تواند به تهدیدات امنیتی و اقتصادی اضافی برای منطقه مکران منجر شوند.</p>		

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

مکران گرچه شاید در نخستین نگاه، ناحیه‌ای محروم و بدون جاذبه و یا پیشینه تاریخی به نظر آید اما واقعیت آن است که این ناحیه دارای تاریخی کهن و در بهترین کرانه اقیانوسی کشور واقع شده است. سواحل مکران از منظر قابلیت‌ها و کارکردهای ژئوپلیتیکی، ژئواکونومیکی و ژئواستراتژیکی دارای ارزش و اهمیت فراوانی است. این منطقه با دارا بودن موقعیت ژئوپلیتیکی از ظرفیت‌های بالقوه متنوع اقتصادی، بازرگانی، ترانزیتی، صنعتی، کشاورزی و دفاعی برخوردار است و از همه مهم‌تر به دلیل دسترسی ارتباطات منطقه‌ای و بین‌المللی واجد کارکردهای تولید قدرت در کشور است. از منظر ژئوپلیتیکی، هم‌جواری سواحل مکران با کشورهای پاکستان و افغانستان، ظرفیت‌های ارتباطی این سواحل به پهنه اقیانوس هند و امکان اتصال کشورهای آسیای مرکزی به دریاهای آزاد بستر مناسبی برای گسترش تعاملات منطقه‌ای و بین‌المللی فراهم نموده است. روندهای موجود نشان می‌دهد که نمی‌توان به امید یک مجموعه پروژه‌های کوچک در مقیاس محلی به برون‌رفت از وضعیت کنونی امید بست، توسعه منطقه‌ای مکران منوط به شناسایی و پذیرش پیچیدگی مسئله آن است و سپس سیاست‌گذاری مسئله محور برای تعدیل مسئله‌ها و کمک به سرعت روندهای توسعه.

توسعه مکران همان قدر که منوط به تعریف دقیق از جایگاه بزرگ مدیریتی آن با اختیارات کافی همراه با پشتیبانی سیاسی و اقتصادی از آن است، منوط به تعریف مگا پروژه‌ها در زیرساخت‌های ارتباطی آن با سطح فراملی و مرکزیت کشور نیز می‌باشد. مکران به شدت نیازمند تغییر بینش نسبت به اقتصاد دریامحور و سرمایه‌گذاری‌های گسترده با همکاری شرکت‌های بزرگ ملی و خارجی می‌باشد، در چنین شرایطی است که می‌توان به تدریج شاهد تغییرات معنادار در شاخص‌ها و روندهای جمعیتی، اقتصادی، اجتماعی، ارتباطی، بازرگانی و ... بود.

References:

- Amini, M., Shokouhi, M. A., Khakpoor, B., & Rahnema, M. R. (2022). Analysis of Key Factors and Drivers Affecting the Position of Ghaen City in Regional Development. *Geography*, 20(72), 95-112. Retrieved from <https://www.magiran.com/paper/2437815> [In Persian]
- Awfi, F., Rabbani, M. (2020). An essay on the historical geography of the Makran region and the Gulf of Oman, National Institute of Fisheries Sciences. <http://ifsri.ir/news/view-52880.aspx> [In Persian]
- Barati, J., Karimimoghari, Z., & Mehregan, N. (2018). Investigating of the drivers of regional development in Iran: spatial econometric approach. *Quarterly Journal of Quantitative Economics*, 15(1), 201-224. <https://doi.org/10.22055/qje.2018.21821.1619> [In Persian]
- Bazazzadeh, M. M., Dadashpoor, D. H., & Motavaf, D. S. (2014). Analysis the Key Factors Impacting on Regional Development using Regional Foresight approach The Case Study of West Azerbaijan Province, Iran. *spatial planing*, 4(2), 79-104. https://sppl.ui.ac.ir/article_15996_en.html?lang=en [In Persian]

- Chehabeddine, M. R., & Tvaronavičienė, M. (2020). Securing regional development. *Insights into Regional Development*. [https://doi.org/10.9770/ird.2020.2.1\(3\)](https://doi.org/10.9770/ird.2020.2.1(3))
- Danson, M., Halkier, H., & Cameron, G. (2024). Governance, Institutional Change and Regional Development. https://www.routledge.com/Governance-Institutional-Change-and-Regional-Development/Danson-Halkier-Cameron/p/book/9781138637580?srsId=AfmBOork66Z5AQxqf1_W14-QBiaEkyEbtur1bQUc8vZHOA6b1xYrGZV
- Deng, X., Liang, L.-W., Wu, F., Wang, Z.-b., & He, S. (2022). A review of the balance of regional development in China from the perspective of development geography. *Journal of Geographical Sciences*, 32, 3-22. <https://doi.org/10.1007/s11442-021-1930-0>
- Diemer, A., Iammarino, S., Rodríguez-Pose, A., & Storper, M. (2022). The Regional Development Trap in Europe. *Economic Geography*, 98, 487 - 509. <https://doi.org/10.1080/00130095.2022.2080655>
- Ghasemibojd, Y. (2023). Makran: The Baluchis of Iran from another perspective with an emphasis on religious, historical, social, economic, and popular culture structures. Tehran: pol **[In Persian]**
- Grillitsch, M., & Sotarauta, M. (2020). Trinity of change agency, regional development paths and opportunity spaces. *Progress in Human Geography*, 44, 704 - 723. <https://doi.org/10.1177/0309132519853870>
- Hansen, T. (2021). The foundational economy and regional development. *Regional Studies*, 56, 1033 - 1042. <https://doi.org/10.1080/00343404.2021.1939860>
- Kayednejad, R., Hadian, H. P., Bolandian, G., & Dravishpour, H. (2021). An analysis of the place of regional development in the macro policies of the Islamic Republic of Iran. *Journal of Basij Strategic Studies*, 23(88), 5-42. https://www.bsrq.ir/article_129096.html **[In Persian]**
- Kayednejad, R., Hadian, H. P., Bolandian, G., & Hojjatollah, D. (2022). Pathology of Regional Development Management in Khuzestan Province. *Journal of Social Development*, 16(3), 179-201. <https://doi.org/10.22055/qjds.2022.38004.2475> **[In Persian]**
- MacKinnon, D., Kempton, L., O'Brien, P., Ormerod, E., Pike, A., & Tomaney, J. (2021). Reframing urban and regional 'development' for 'left behind' places. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsab034>
- Makran Special Development Plan (2021). Maab Consulting Engineers. The first volume **[In Persian]**
- Modiri, M., Karami, M., & Rashidi, M. (2013). Chabahar Geopolitical Position and Its Impact on The Regional Development. *Quarterly Journal of Human Geography*, 4(3), 137-148. <https://doi.org/10.22059/jhgr.2016.58558> **[In Persian]**
- Mousavi, M., Meshkini, A., Veysian, M., & Hosseini, M. (2017). Assess the Levels of development Health services With the model Multiple Criteria Decision Making(Case study: city of Khorasan Razavi province). *Journal of Studies Of Human Settlements Planning*, 11(37), 89-101. <https://sanad.iau.ir/en/Article/1030518?FullText=FullText> **[In Persian]**
- Mousavi, M., Waysian, M., Hamidi, S. M., & Akbari, M. (2015). The Evaluation and prioritization of tourism potential and infrastructure development By using MADM methods (case study: Kurdistan province cities). *journal of urban tourism*, 2(1), 17-31. <https://doi.org/10.22059/jut.2015.54063> **[In Persian]**
- Nilsen, T., Grillitsch, M., & Hauge, A. (2022). Varieties of periphery and local agency in regional development. *Regional Studies*, 57, 749 - 762. <https://doi.org/10.1080/00343404.2022.2106364>
- Panahi, S. M., Varesi, H., & Taghvaei, M. (2023). Strategic planning of Ilam regional development based on regional competitiveness. *Journal Of Geography and Regional Development Reseach Journal*, 21(1), 211-233. <https://doi.org/10.22067/jgrd.2023.79363.1205> **[In Persian]**
- Sergi, B. S. (2019). Tech, Smart Cities, and Regional Development in Contemporary Russia. <https://www.emerald.com/insight/publication/doi/10.1108/9781789738810>
- Zakerian, M. , Moosavi, N. and Bagheri, A. (2014). Environmental issues and sustainable development of cities in Yazd province. *Geography*, 11(39), 293-316. https://mag.iga.ir/article_253526.html?lang=en **[In Persian]**
- Zarabi, A. , Zarabi, A. , Mousavi, M. N. and Mousavi, M. N. (2009). A Survey on Function of Small Cities in the Urban System and Regional Development(Case Study: Yazd Province). *Geography and Environmental Planning*, 20(2), 1-18. https://gep.ui.ac.ir/article_18434.html?lang=en **[In Persian]**
- Zeibote, Z., Volkova, T., & Todorov, K. (2019). The impact of globalization on regional development and competitiveness: cases of selected regions. *Insights into Regional Development*. DOI: 10.9770/ird.2019.1.1(3)
- Zheng, J., Mi, Z., Coffman, D. M., Milcheva, S., Shan, Y., Guan, D., & Wang, S. (2019). Regional development and carbon emissions in China. *Energy Economics*. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2019.03.003>